UDC 37:001.891(477.82) “180/195”(091)

DOI: 10.31470/2415-3729-2019-10-127-142

The Problems of the Youth Education and Up-Bringing on the Volin Territory of the Nineteenth - the First Half of the Twentieth Century in Scientific Research

Oxana Marchuk

Doctor of Philosophy in Pedagogy (Ph.D), Associate Professor

Associate Professor of the Department of Pedagogy

International University of Economics and Humanities Academician
Stepan Demianchuk

✉ 4, Stepana Demianchuka Str., Rivne, Ukraine, 33027

E-mail: oxanna442@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2922-285X

Date of receipt of the article: October 01, 2019

Article accepted for publication: December 02, 2019

Проблеми навчання і виховання молодого покоління на території Волині XIX – першої половини XX століття у наукових розвідках

Оксана Олександрівна Марчук

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри педагогіки

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»,

✉ вул. Степана Дем'янчука, 4, м. Рівне, Україна, 33027

Дата надходження статті: 01 жовтня 2019 р.

Стаття прийнята до друку: 02 грудня 2019 р.

Abstract

The article examines the historiography of the problem of education and upbringing children and youth living in the Volyn

province and the Volyn region in the XIXth – the first half of XXth century. The purpose of the article is to analyse the publications and scientific works about the children and youth education and upbringing at the territory of Volyn in the XIXth- the first half of the XXth century and to make recommendations about their using in the educational institutions of today. Three groups of the scientific works were distinguished: a) the publications of the late XIXth – the early XXth centuries; b) the scientific works of the mid-XXth century; c) the scientific books written at the period of the independent Ukraine. It is noted that scientists of the late XIXth – the early XXth centuries analysed the education and upbringing of children and young people, they emphasized the need for the formation of the children's scientific worldview, bringing them up in the Christian spirit. The scientific works of the early XXth century were nationally oriented so the researchers highlighted the issues of the children national mentality fostering. The monographs written in the mid-XXth century are politically influenced but they provide the information about the number of the educational institutions, students in schools and analyse the patterns of the educational process. In the dissertations of the late XXth – the early XXIth centuries the scientists have objectively explored the various aspects of the education and upbringing of Volyn youth in the XIXth – the first half of the XXth century. The article provides the recommendations of these research using in modern educational institutions.

The author analysed the scientific works of M. Barsov about public schools, schools in the Volyn and Podilia. The article describes in detail the scientific books by M. Teodorovich, which described the schools of the Volyn province and church-parish schools, their numbers and students. The researcher described the activities of Prince K. Ostrozky and gave the positive assessment of the work of A. Bludova, who founded schools in Ostroh in the mid-XXth century.

The analysis of scientific explorations of different historical epochs has led to the following conclusions: a) the process of the children's and youth's education and upbringing in Volyn of the

XIX th - at the beginning of the XXth century was the object of scientific searches since the middle of the XIXth century to the present day; b) education and up-bringing were covered in light of educational policy and socio-cultural status; c) the researchers of different historical epochs provided information about the number of schools, their types, the material and technical base of schools. It is explained that teachers must study scientific works about the education and upbringing of children in the territory of Volyn. The author of the article believes that the proper studying of scientific research about education in different regions of Ukraine contributes the deeper understanding of the studying process and provides the opportunities for better using of pedagogical achievements in the context of reforming the modern education system.

Key words: training, education, scientific works, research, use, Volyn.

References

1. Barsov, M. (1864). *Narodnie uchylyshcha v Yuho-Zapodnom krae*. [The national schools in the Southwestern region]. Sankt Peterburh [in Russian].
2. Barsov, M. (1863). *Shkoli Voliny i Podolyi* [Schools of Volyn and Podolia]. Sankt Peterburh [in Russian].
3. Batiushkov, P. (1888). *Volyn. Ystorycheskye Sudbi Yuho-Zapodnoho kraia* [Historical Fates of the Southwestern Territory]. Sankt Peterburh: typohrafiia t-va «Obshchestvennaia polza» [in Russian].
4. Boreiko, O.M. (2004). *Prosvitnytsko-pedahohichna diialnist hromadskykh tovarystv Volyni (dr. pol. XIX – poch. XX st.)* [Educational and pedagogical activity of Volyn public associations (the second half of the XIXth – the beginning of the XXth centuries.)] *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr : Zhytomyr Ivan Franko State University [in Ukrainian].
5. Brychok, S.B. (2005). *Tserkovnoparafiialni shkoly v systemi pochatkovoi osvity na Volyni (druha polovyna XIX – o 20-ti rr. XX*

c.) [Church schools in the system of elementary education in Volyn (second half of the nineteenth - the twenties of the twentieth century)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University [in Ukrainian].

6. Hrushevskiy M. (1913). *Iliustrovana istoriia Ukrainy [The illustrated history of Ukraine]*. Kyiv-Lviv [in Ukrainian].

7. Entsyklopediia Brokhauza i Yefrona (1892) [Encyclopedia by F. Brockhaus and I. Efron] URL: <http://www.vehi.net/brokgauz> [in Russian].

8. Iershova, L.M. (2002). *Rozvytok zhinochoi osvity na Volyni (kinets XVIII - pochatok XX stolittia)* [Development of women's education in Volyn (the end of the XVIII th – the beginning of XXth century)]. *Candidate's thesis*. Kyiv: The Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

9. Kostiuk, O.Yu. (2007). *Stanovlennia ta rozvytok relihiinoi osvity na Volyni (XIX – poch. XX st.)* [The Formation and the development of religious education in Volyn (the 19th – the early 20th centuries)]. *Candidate's thesis*. Ostroh: The National University of Ostroh Academy [in Ukrainian].

10. Kulchynskiy, V. (2018) *Formy ta metody patriotychnoho vykhovannia molodi v ukrainskii shkoli (druha polovyna XX st.)* [Forms and methods of patriotic upbringing of young people in the Ukrainian school (the second half of the XX century)] *Psykhologo-pedahohichni osnovy humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ – Psychological and pedagogical bases of humanization of educational process in school and university*, 2 (20), 68–75. [in Ukrainian].

11. Levkivskiy, M. (2011). *Velyka Volyn: Istorii osvity i kultury: Monohrafiia*. [The Great Volyn: History of Education and Culture: Monograph]. Zhytomyr [in Ukrainian].

12. Mozharivska, I.M. (2011). *Rozvytok pozashkilnoi osvity y vykhovannia na Volyni-Zhytomyrshchyni (druha polovyna XIX – 30-ti roky XX stolittia)* [Extracurricular education and upbringing

in Volyn-Zhytomyr region (the second half of XIX th - 30 years of XXth century)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University [in Ukrainian].

13. Muravev, A. (1871). Pochayevskaya Lavra i Ostrozhske bratstvo. [Pochaev Lavra and Ostrog brotherhood]. Kremenetsk [in Russian].

14. Natsionalna doktryna rozvytku osvity. [National doctrine of educational development]. URL: <http://info-library.com.ua> [in Ukrainian].

15. Obolonchuk, N.H. (2007). Kremenetskyi litsei v systemi utvorennia Druhoi Rechi Pospolytoi [Kremenets Lyceum in the system of formation of the Second Commonwealth]: *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University [in Ukrainian].

16. Petrenko, I.M. (2005) Tserkovnoparafiialni shkoly Livoberezhnoi Ukrainy v systemi osvithoi uriadovoi polityky tsarskoi Rosii [Church-parish schools of Left Bank Ukraine in the system of educational government policy of tsarist Russia]: *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].

17. Selyvanov, A. Volinskaia huberniia [Volyn Governorate] *Entsyklopediia F. Brokhauza i I. Yefrona – Encyclopedia by F. Brockhaus and I. Efron*. Retrieved from <http://www.vehi.net/brokgauz> [in Russian].

18. Strazhnikova, I. (2015). Istoriohrafia rozvytku pedahohichnoi nauky u doslidzhenniakh Zakhidnoho rehionu Ukrainy (druha polovyna KhKh – pochatok KhKhI stolittia) [Historiography of pedagogical science development in Western Ukraine studies (the second half of the XXth – the beginning of the XXIth century)]: *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil: Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University [in Ukrainian].

19. Teodorovych, M. (1889). *Ystoryko-statystycheskoe opysanye tserkvei y prykhodov Volinskoï eparkhyi* [Historical and statistical description of churches and parishes of the Volyn Diocese]: Uezd

Rovenskyi, Ostrozhskyi y Dubenskyi. Vol. 3. 435–1126. Kremenets'k [in Russian].

20. Yanevych, M. (1925). Druha hubernialna konferentsiia pedahohichnykh VUZiv Volyni. [Second Governorate Conference of Volyn Pedagogical Universities] *Shliakh osvity – The path of education*, 3, 34. [in Ukrainian].

Вступ

Використання педагогічного досвіду минулого є важливим при здійсненні сучасного освітнього процесу в школах та закладах вищої освіти. Нинішні вчителі та викладачі повинні бути добре ознайомлені із освітніми документами, науковими розвідками, публікаціями, що висвітлюють процес навчання та виховання молодого покоління. Необхідність вивчення кращих педагогічних зразків зазначено в Національній доктрині розвитку освіти, яка акцентує на «вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства» (Національна доктрина).

В останні роки педагогічна думка України зазнає значних змін, відбуваються процеси її трансформації, належної переоцінки потребують наукові праці XIX – середини XX ст. відповідно до сучасних наукових парадигм в світлі вимог євроінтеграції та глобалізації освіти.

Вивчення наукових розвідок про освітній процес на Волині у XIX – першій половині XX ст. дозволяє проаналізувати основні аспекти навчання та виховання молоді у Волинській губернії та Волинському воєводстві, кількість, типи навчальних закладів, соціальне походження та віросповідання учнів. Це допомагає об'єктивному висвітленню процесу становлення шкільництва в окремих регіонах Західної України.

Проблему навчання та виховання молоді України вивчали такі сучасні науковці, як: А. Аносов, Г. Берченко, В. Вихрущ, Л. Вовк, О. Глузман, Н. Горбунова, І. Зязюн, О. Сухомлинсь-

ка, Л. Редькіна, Т. Шушара. Із науковців зарубіжжя, у працях яких досліджено проблеми освітнього процесу в закладах XIX – першої половини XX століття, варто виокремити публікації Г. Агафонової, Ю. Волозько, С. Акулова, І. Алехіна, Є. Деева, Т. Житенєва, С. Зяблової, Н. Ілюшини, Т. Калганової, К. Козлова, О. Костюкової, Т. Липасєвої, Н. Літарової, Н. Михайлової, А. Панамарьової, Н. Шкляєвої. На думку сучасних науковців, «у зв'язку із зміною соціальних цінностей і трансформацією життєвих орієнтацій у сучасному суспільстві нового підходу вимагає висвітлення вітчизняної педагогічної спадщини» (Кульчинський, 2018:68). Вагомим у контексті написання статті є наукове дослідження І. Стражнікової «Історіографія розвитку педагогічної науки у дослідженнях Західного регіону України (друга половина XX – початок XXI століття)» (Стражнікова, 2015), де охарактеризовано праці науковців Західної України.

Мета статті – проаналізував публікації та наукові праці про навчання і виховання дітей та молоді на території Волині у XIX – першій половині XX століття та виробити рекомендації щодо їх використання в закладах освіти сьогодення.

Матеріал і методи дослідження

У роботі використано комплекс методів наукового дослідження: історико-ретроспективний та історико-порівняльний аналіз, які дали змогу визначити особливості наукових розвідок про навчання і виховання дітей та молоді на Волині XIX – першої половини XX століття та порівняти їх; хронологічно-узагальнюючий, проблемно-пошуковий, історично-аналітичний методи для визначення особливостей наукових праць кінця XIX – початку XX ст., середини XX ст. та періоду незалежної України; методи узагальнення та систематизації для укладення висновків та рекомендацій щодо їх використання в закладах освіти сьогодення. Автор використовує науково достовірні матеріали, наукові розвідки опубліковані в різні історичні епохи та дисертації, написані сучасними науковцями в кінці XX – на початку XXI ст.

Результати та їх обговорення

Процес навчання та виховання дітей і молоді Волині XIX – першої половини XX століття знайшов своє відображення у наукових публікаціях тогочасних науковців. Перші наукові відомості про функціонування початкових шкіл на території Волині у досліджуваній період вивчено у працях М. Барсова «Народні училища Південно-Західного краю» (Барсов, 1864) та «Школи Волині і Поділля» (Барсов, 1863), П. Батюшкова «Волинь: історична доля Південно-Західного краю» (Батюшков, 1888), які висвітлювали окремі аспекти становлення шкільництва у контексті розвитку освіти Російської імперії. Їх видання було зумовлене загальним посиленням інтересу до вивчення історії України, здійсненням системи ліберальних реформ російського уряду в 60-70 рр. XIX ст., виникненням нових початкових закладів після відміни кріпосного права у 1861 р. Як пояснила І. Петренко, «реформа 1861 року, яка звільнила селян від кріпосної залежності, відкрила нові можливості для розвитку промисловості, концентрації виробництва, завершення промислового перевороту... Скасування кріпосного права вимагало створення школи для всіх прошарків населення, і насамперед для селян, які складали переважну більшість населення Російської імперії» (Петренко, 2005:7).

Цікавим за своїм змістом є видання М. Теодоровича «Історико-статистичний опис церков і парафій Волинської єпархії» (Теодорович, 1889). Автором здійснено аналіз кожного населеного пункту Волинської губернії. У короткій замітці про місто (село) вказано кількість жителів, церков, лікарень, наведено невеликі історичні відомості про заснування населеного пункту та його історію. Для сучасних істориків праця цікава тим, що дає повідомлення про функціонування певного типу школи та кількість її учнів. Аналіз роботи М. Теодоровича засвідчив, що найбільш чисельними на Волині в XIX – на початку XX ст. були церковнопарафіяльні школи, в яких сільські діти отримували основи математики, читання і пись-

ма та відвідували уроки Закону Божого. Із матеріалів видання дізнаємося, що школярі навчалися в окремих приміщеннях, домах священника або в сільських хатах.

У праці М. Теодоровича подано відомості про діяльність Острозької Академії в XVI ст. та повідомлення про її засновника К. Острозького: «Костянтин Іванович побудував кафедральну митрополітну церкву в Новгороді-Литовському і багато інших церков і монастирів у землях свого князівства, де ним і були засновані училища для навчання юнацтва (Теодорович, 1889:641). Це дослідження дає змогу проаналізувати, у яких повітах зосереджувалася найбільша кількість навчальних закладів (Острозький, Кременецький, Старокостянтинівський) та визначити умови навчання у церковнопарафіяльних школах, ставлення селян до здобуття освіти. Автор високо оцінив роль графині А. Блудової у справі навчання та виховання молодого покоління Острога у другій половині XIX ст.: «Стараннями дочки графа Д. Блудова здійснилася його заповітна мрія про виховання молодого покоління в дусі народності і православ'я» (Теодорович, 1889:641).

Важливим здобутком волинезнавства є дослідження А. Муравйова «Почаївська Лавра і Острозьке братство» (1871) (Муравйов, 1871), у якому автор розповів про навчальне приміщення Острозької братської школи, шкільний хор, пояснив причини заснування церковного товариства та ставлення до нього місцевої громадськості.

Велику кількість матеріалів про навчання і виховання дітей і молоді на Волині можна отримати із «Енциклопедії» Ф. Брокгауза та І. Єфрона (Брокгауз & Єфрон, 1892), яку було видано у 1892 р. у Санкт-Петербурзі. Темі навчання та виховання дітей у школах Волині присвячено такі розділи, як: «Волинська губернія», «Блудова Антоніна Дмитрівна», «Модест, архієпископ Волинський», «Дубно», «Рівне», «Острог, повітове місто Волинської губернії», «Острозька школа», «Житомир», «Луцьк» та інші. У них автори охарактеризу-

вали заклади освіти окремих населених пунктів губернії та описали педагогічну діяльність відомих діячів. Наприклад, у статті «Волинська губернія» автор А. Селіванов охарактеризував політичний, економічний та культурний розвиток губернії у XIX ст., подав чисельність та етнічний склад населення, перелік закладів освіти. Позитивним аспектом видання є те, що А. Селіванов умістив відомості про школи в іноземних колоніях, які знаходилися на території Волинської губернії (Селіванов, 1892).

На початку XX ст. територія Волині входила до складу другої Речі Посполитої. У цей час спостерігаємо значне національне пробудження, яке проявилось в освіті регіону, відтак у тогочасних наукових розвідках досліджено складі державотворчі процеси, в яких українці відстоювали право на власну державність. Прикладом є праця М. Грушевського «Ілюстрована історія України», де автор, аналізуючи становище волинського шкільництва, зазначив: «Поляки... нанівець звели всі заходи українських організацій Холмщини і мало що лишили з їх заходів по окупованих частинах Волині» (Грушевський, 1913:14). У публікаціях М. Яневич (Яневич, 1925:14) подано перелік навчальних дисциплін, які вивчали в закладах освіти Волині у 20-30 рр. XX ст. Так, учні Денищівської 7-ми річної школи ознайомлювалися із основами краєзнавства. Під час вивчення цього курсу вони отримували відомості з історії, природи, географії.

У наукових працях середини – другої половини XX століття (А. Аверьянов, Б. Ананьєв, Ю. Бабанский, А. Бардиан, І. Блинков, І. Долинская, М. Кузьмін, Н. Тализіна) навчання та виховання дітей на Волині в досліджуваний період подано політично заангажовано. Акцент зроблено на соціальній нерівності, вкрай негативно оцінено релігійне виховання молоді в руслі християнських традицій. Однак ці праці є цінними для сучасних дослідників, оскільки подають відомості про чисельність шкіл в різних повітах регіону, порівняльний

аналіз шкіл Волинської губернії, Волинського воєводства та періоду, коли Волинь входила в склад УРСР.

Із настанням незалежності почався новий період в історіографії вивчення проблеми навчання та виховання дітей і молоді Волині XIX – першої половини XX століття. В цей час були написані дослідження «Просвітницько-педагогічна діяльність громадських товариств Волині (др. пол. XIX – поч. XX ст.)» О. Бореяка (Борейко, 2004), «Церковнопарафіяльні школи в системі початкової освіти на Волині (друга половина XIX – о 20-ті рр. XX століття)» С. Бричок (Бричок, 2005), «Розвиток жіночої освіти на Волині (кінець XVIII – початок XX століття)» Л. Єршової (Єршова, 2002), «Становлення та розвиток релігійної освіти на Волині (XIX – поч. XX ст.)» О. Костюк (Костюк, 2007), «Розвиток позашкільної освіти й виховання на Волині-Житомирщині (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття)» І. Можарівської (Можарівська, 2011), «Велика Волинь: Історія освіти і культур» М. Левківського (Левківський, 2011). Ці наукові розвідки об'єктивно і незаангажовано характеризують процес навчання та виховання дітей і молоді, що здійснювався в школах різних типів, активістами громадських товариств, представниками духовенства.

Висновки

Здійснений аналіз наукових розвідок різних історичних епох дав підстави до такого висновку: а) процес навчання і виховання дітей і молоді на Волині у XIX – на початку XX століття був об'єктом наукових пошуків дослідників, починаючи з середини XIX ст. до часів сьогодення; б) навчання та виховання висвітлювали із огляду на освітню політику та соціально-культурне становище; в) дослідники різних історичних епох подавали відомості про кількість шкіл, їх типи, матеріально-технічну базу шкіл; г) значну наукову вартість становлять праці середини XIX – початку XX ст., оскільки аналіз процесу навчання та виховання ґрунтуються на принципах об'єктивності,

національності, народності. У сучасних закладах освіти доречним є використання наукових розвідок за такими напрямками: а) під час підготовки викладачів та вчителів до проведення занять із студентами та школярами; б) під час написання наукових робіт студентів і викладачів; в) у процесі написання наукових статей, робіт, поданих до захисту в Малій академії наук; г) на заходах, під час яких пропагуються педагогічні здобутки освітян волинського регіону.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у необхідності вивчення проблеми навчання і виховання дітей та молоді Волині XIX – першої половини XX ст. в зарубіжній історіографії, особливо, в працях польських науковців. Належне вивчення наукових розвідок про освіту в різних регіонах України сприяє глибшому осмисленню процесу шкільництва та дає можливості для кращого застосування педагогічних здобутків в контексті реформування сучасної системи освіти.

Література

1. Барсов М. Народные училища в Юго-Западном крае. Санкт Петербург, 1864. 124 с.
2. Барсов М. Школы Волыни и Подолии. Санкт Петербург, 1863. 241 с.
3. Батюшков П. Волынь. Исторические Судьбы Юго-Западного края. Санкт Петербург: типография т-ва «Общественная польза», 1888. 431 с.
4. Борейко О.М. Просвітницько-педагогічна діяльність громадських товариств Волині (др. пол. XIX – поч. XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Житомирський державний педагогічний університет імені І. Франка. Житомир, 2004. 239 с.
5. Бричок С.Б. Церковнопарафіяльні школи в системі початкової освіти на Волині (друга половина XIX – о 20-ті рр. XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Житомирський державний педагогічний університет імені І. Франка. Житомир, 2005. 20 с.

6. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ-Львів, 1913. 218 с.

7. Енциклопедія Ф. Брокгауза та І. Єфрона, 1892 URL: <http://www.vohi.net/brokgauz/> (Дата звернення: 23.09.2019).

8. Єршова Л.М. Розвиток жіночої освіти на Волині (кінець XVIII – початок XX століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2002. 307 с.

9. Костюк О.Ю. Становлення та розвиток релігійної освіти на Волині (XIX - поч. XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Національний університет «Острозька Академія». Острог, 2007. 281 с.

10. Кульчинський В. Форми та методи патріотичного виховання молоді в українській школі (друга половина XX ст.) *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. № 2 (20). Рівне, 2018. С. 68–75.*

11. Левківський М. Велика Волинь: Історія освіти і культури: монографія. Житомир, 2011. 500 с.

12. Можарівська І.М. Розвиток позашкільної освіти й виховання на Волині-Житомирщині (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук, спец.: 13.00.01 / Житомирський державний університет імені Івана Франка.. Житомир, 2011. 20 с.

13. Муравьев А. Почаевская Лавра и Острожское братство. Кременець, 1871. 74 с.

14. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <http://info-library.com.ua>. (Дата звернення: 07.09.2019).

15. Оболончик Н.Г. Кременецкий ліцей в системі утворення Другої Речі Посполитої : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2007. 20 с.

16. Петренко І.М. Церковнопарафіяльні школи Лівобережної України в системі освітньої урядової політики царської Росії: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2005. 20 с.

17. Селиванов А. Волынская губерния. *Энциклопедия Ф. Брокгауза и И. Єфрона*. URL: <http://www.vehi.net/brokgauz/> (Дата звернення: 13.09.2019).

18. Стражнікова І. Історіографія розвитку педагогічної науки у дослідженнях Західного регіону України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 45 с.

19. Теодорович М. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Том 3 : Уезды Ровенский, Острожский и Дубенский., Кременець, 1889. С. 435–1126.

20. Яневич М. Друга губерніальна конференція педагогічних ВУЗів Волині. *Шлях освіти*. 1925. № 3. С. 34.

Марчук О.О.

Проблеми навчання і виховання молодого покоління на території Волині ХІХ – першої половини ХХ століття у наукових розвідках

Анотація

У статті досліджено історіографію проблеми навчання і виховання дітей і молоді, яка проживала на території Волинської губернії та Волинського воєводства. Виокремлено три групи наукових праць: а) публікації кінця ХІХ – початку ХХ ст.; б) наукові розвідки середини ХХ ст.; в) наукові розвідки незалежної України. Зазначено, що науковці кінця ХІХ – початку ХХ ст. при аналізі навчання і виховання дітей і молоді акцентували на необхідності формування в дітей наукового світогляду, виховання їх в християнському дусі. Монографії, написані в середині ХХ ст., є політично заангажованими, однак вони подають відомості про кількість закладів освіти, учнів у школах, аналізують закономірності освітнього проце-

су. У дисертаціях кінця XX – початку XXI ст. вчені об'єктивно дослідили різноманітні аспекти навчання та виховання молоді Волині XIX – першої половини XX ст. в досліджених публікаціях автор подали відомості про кількість учнів, функціонування шкіл та їх типи. У статті подано рекомендації щодо використання досліджень у сучасних закладах освіти.

Ключові слова: навчання, виховання, наукові праці, дослідження, використання, Волинь.

Марчук О.А.

Проблемы обучения и воспитания молодого поколения на территории Волыни XIX – первой половины XX века в научных исследованиях

Аннотация

В статье исследована историография проблемы обучения и воспитания детей и молодежи, которые проживали на территории Волынской губернии и Волынского воеводства. Выделены три группы научных трудов: а) публикации конца XIX – начала XX в.; б) научные исследования середины XX в.; в) научные исследования независимой Украины. Отмечено, что ученые конца XIX – начала XX в. при анализе обучения и воспитания детей и молодежи акцентировали на необходимости формирования у детей научного мировоззрения, воспитания их в христианском духе. Научные работы начала XX в. были национально-ориентированными, поэтому исследователи освещали вопросы воспитания у детей национального менталитета. Монографии, написанные в середине XX в., были политически ангажированными, однако они представляют сведения о количестве учебных заведений, учащихся в школах, анализируют закономерности образовательного процесса. В диссертациях конца XX – начала XXI в. ученые объективно исследовали различные аспекты обу-

чения и воспитания молодежи Волыни XIX – первой половины XX в. В статье даны рекомендации по использованию изучаемых исследований в современных учебных заведениях.

Ключевые слова: обучение, воспитание, научные работы, исследования, использования, Волынь.